

VADÁSZOK ÉS TURISTÁK

MÁS ORSZÁGOKBAN IS keletkeznek ellentétek vadászok és turisták között, de hogy a helyzet annyira elmérgesedjék, mint nálunk, arra alig akad példa. A két tábor közt tátongó, áthidalhatatlannak látszó szakadék hívja fel a figyelmet e tárgyra és avatja közérdekűvé, hiszen ez az egyenetlenkedés sokszor már országos érdekdere is rávetíti árnyékát. De a párharc érdeklődésre tart számot azért is, hiszen nemcsak két sportág elszigetelt belső küzdelméről van itt szó, hanem arról, hogy lássuk, mik a természet szabad kereteiben történő lelki és testi felfrissülés akadályai, s hogyan ütköznek össze e szükséglet kielégítésére törekvő csoportok?

Vadászok és turisták sehol sem férnek meg jól. Ennek oka a terep közös voltában, az azonos munkaterületben rejlik. Vadász, turista egyaránt erdők, hegyek mélye felé törekszik. De míg az egyik, ősi hajlamok szerint, fegyverrel cserkészik vad után, addig a másikat szelídebb, civilizáltabb szenvedélyek hajtják a természet ölébe. Trianon szűkre szabta az ország határát, különösen kevés központból könnyen megközelíthető hegyet és erdőt hagyott meg. Ez szülte talán az ellentéteket kieléző idegességet. Egyidejűleg azonban nemcsak az erdők adta lehetőségek kevesbedtek meg, de megszorodtak a feléjük törekvő emberek is. Ennek egyik kínálkozó alkalmát igyekeztek

kihasználni az erdőtulajdonosok. Nyílt erdeiket, amelyek azelőtt csupán fűhozamukból pénzelték, hamarosan átalakították vadaskertekké, mert a vadászati jog bérbeadása vagy kihasználása, a nagy kereslet folytán, tetemes újabb hasznot ígért. A fejkvóta szerint kevésnek bizonyuló területekért azután éles küzdelem indult meg minden oldalról. Elsősorban a vadászók licitálták túl egymást és drágították borsosra a béreltdíjakat, azután a közben felduzzadt létszámú természetjárók tömegei kívánczoktá oda és kezdtek zörgetni, bár ez legtöbbször hiábavalónak bizonyult, mert hiszen jogok birtokán kívül, orruk előtt csapták be a vadaskertek kapuit.

A helyzet tehát úgy alakul, hogy a két fél közül az egyik biztos helyről, jogok fölényével defenzívát folytat, elutasít minden kopogtatást és legfeljebb bosszúságokat, e kérdés tuskéinek szúrását kénytelen elviselni, addig a másik meglehetősen korlátozott eszközeivel offenzíven viselkedik, tágitani igyekszik munkaterületének mesterségesen szűkreszabott határait. Érdekes tünete e párharcnak az is, hogy a céhbeli, azaz egyesületekbe szervezett természetjárók lépten-nyomon megtagadják a velük rokon széles tömegeket azzal, hogy szövetségi tagsághoz akarják kötni a turistajogokat, pedig nyilvánvaló, hogy mindenki természetjáró, aki — szerveztségétől vagy szerelésétől függetlenül — völgyek és hegyek útjain elindul természeti szépségek megtekintésére. Az alkalmi turistákat tehát, mivel ezek tömegei okozzák nagyrészt a konfliktust, színvonaljavítás céljából ki szeretnék rekeszteni körükből.

Ha csak szervezett turista járná az erdőt, adva volna a vadászokkal való kiegyezés lehetősége. Régi hegymászó kívánság, hogy csak a hétpepcséses igazolványok előtt nyíljanak meg — de ezek előtt valóban megnyíljanak — az erdők paradicsomának lezárt kapui. Ám az ily fajta különbségtetés keresztülvihetetlen, mert a vele járó kezelés, ellenőrzés nagy költség-szaporítást okoz, a vadásztársaságok pedig épp elég kiadással működnek és épp eléggé nyeregben ülnek ahhoz, hogy ezt a testvértagadó közeledési kísérletet is elutasítsák.

Az ellentétek kimélyítésében kétségtelenül az előítéleteknek is szerepük van. Semleges szemlélők szívét is első pillanatra a vadászok nyerik meg. Töbnyire előkelő kinézésű, jól öltözött, pompásan felszerelt emberek ezek, míg velük ellentétben a poros, izzadt, viseltes ruházatú természetjárók rendszerint nem keltenek kedvező benyomást. Előbbiek a kiválasztottak úri sportját űzik. Utóbbiak a tömegek kedvtelését, bármennyire is paradoxon ez abban az értelemben, hogy a turista éppen a természet csendje és magánya után, tehát egyedüllétre vágyakozik. E külső tünet már egymagában is megvilágítja a két tábor között fennálló társadalmi rangkülönbséget. A vadászok legtöbbször magasabb, befolyásosabb körökből toborzódnak (nem kispénzű embernek való foglalkozás), sok hivatal vezetőklíkkje ilyen keretekben és cégér alatt szervezkedik meg. Természetjáróink közt túlnyomóan kispolgári és proletár elemeket találunk, legfeljebb vezető elitjük alakul értelmiségi rétegekből. A vadásztatás tehát a szimpátiák és a hatalom helyzeti előnyével indul, nagyobb megértésre talál, mint kispénzű riválisa, mihelyt szembe kerülnek.

Ma már az emberek e két típusa egyazon területen nem fér meg egymással. Ismerkedjünk meg tehát közelebbről az őket elválasztó elkeseredett polémia valódi vitapontjaival. Minden vadász és vadásztársaság arra hivatkozik, hogy hatalmas költségekkel dolgozik, felhajtott bért fizet, erdő- és vadörököt tart, gondoskodik a vadállomány pótlásáról, etetéséről, tehát nagyok a kiadásai. Ennek fejében joggal megkövetelheti, hogy területén egyes emberek, főként pedig lármás csoportok ne csatangoljanak. Ezek megzavarják a vadakat, elriasztják megszokott etető-, itató- és pihenőhelyeikről. Megnehezítik a

vadászatot. A zaklatott vad idegesebb, hamarabb elvándorol, ezzel pedig kidobott pénzzé válik a vadaskertbe fektetett tőke. A turisták természetesen sokkal szerényebb kívánságokkal lépnek fel. Miként a századforduló aranykorszakában, úgy most is békességben megférnének a vadászokkal, de képtelennek tartják, hogy egyesek vagy kicsiny csoportok kedvteléséért megakadályozzák e legintelligensebb sportnak, lélek- és testedzésnek szabad fejlődését. Sokszor a turisztika nem is jelent többet, mint a tiszta erdei levegő élvezésének boldogságát.

Így a nagyvárosok porban fuldokló tömegeit zárják el ettől bizonyos exkluzív körök. Már pedig az ország természeti szépségeit sem lehet kerítések mögött őrizetni, ezek megközelítéséhez joga van mindenkinek. Korlátozni kell tehát az erdők tulajdonjogát, részben, hogy a fontosabb helyek szabad útvonalakon megközelíthetők legyenek, részben, hogy az erdőkben való csendes bolyongás is lehetővé váljék. E szempontok szerint össze lehet egyeztetni a kétféle érdekeket, de nyilvánvaló, hogy a béke kedvéért a másik félnek kell áldozatot hoznia. Lássuk, hol van az igazság?

Semmikép sem ott, hol az ellentétek lángot vetettek és ahol az elkeseredés állandóan tüzel.

Tíz éve sem múlt annak, hogy egy sajnálatos esemény megmutatta, hová vezethetnek e dolgok. Budapest környékén egy alkalommal úrvadászk tilos területükön turistákat találtak, akiket onnan ki akartak utasítani. Szóváltás támadt közöttük, melynek során az egyik vadász fegyvert fogott a védtelen gyaloglókra. Hírlapok leírásából nem lehetett megállapítani, hogy a puska valóban elsült-e, az esemény azonban bíróság elé került, sok izgalmat szült, míg végre zárt ajtók mögött le nem bonyolódott. A büntető törvénykönyv paragrafusainak alkalmazására azóta többé nem került sor, az összetűzések azonban nem szűntek meg. Továbbra is megkeserítik mindkét tábor munkáját. A súrlódások hátrányait természetesen főként megint csak a gyengébb fél kénytelen elviselni, ő a célpontja az orvvadászokhoz és fűtolvajokhoz szokott, megkülönböztetni nem tudó erdőőrök érhető szigorának. A kellemetlen eljárások, bírságolások zaklatásai pedig néha főbenjáró bűnök büntetésének is beillenek.

Nem hozott enyhülést a turistatörvény sem, pedig nagyon sokat vártak tőle épp a természetjárók. Az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935. évi IV. törvénycikk megkönnyítette ugyan bizonyos jelzett utak használatát, azonban ennek fejében kárpótolta az erdőtulajdonosokat is, módot nyújtva az erdők szorosabb ellenőrzésére és lezárására. A tilos területek kiterjesztésére adott lehetőség viszont egyszerűen megakadályozza a legszebb turistakedvtelést, a kevésbé járt részek, a rejtelmes hegyvidék mélye felé történő kötetlen elkalandozást. Az ellentétek tehát semmikép sem enyhültek. A törvény vérszegénynek és szűkmarkúnak bizonyult. Tisztázott és elhatárolt talán tulajdonjogi és eljárási problémákat, elősegítette az erdőgazdálkodást, de a nehéz kérdés gyökeres megoldása elől egyszerűen kitért.

Az erdő tulajdonosa korlátlan tulajdonjogára hivatkozik. Az abszolút tulajdon felfogása azonban újabban erős törést szenvedett. A tulajdon intenzitásában ugyanis fokozatokat ismerünk. Teljes és tökéletes erejű ott, hol az ember közvetlen életét keretezi be (lakóház, kert, bensőség), vagy ahol munkája gyümölcsözővé tételét mozdítja elő. Teljes védelem illeti meg azt a konyhakertet, amelynek minden rögét emberi munka forgatta meg és minden palántáját emberi gondosság helyezte el. Ellenben lazább tulajdont látnak már a tarlón vagy gondozatlan legelőkön, hol a közhasználat egyik alakját, a szabad átjárást magától értetődőnek tekintik, vagyis a magántulajdonban bizonyos fokig eltűrrik idegen érdekek megjelenését. Az erdő sem igényelhet olyan tulajdonjogi védelmet, mint a konyhakert, — még ha elkerítéssel ennek

illúzióját keltik is — mert vadon és a föld vadontermő erejét hasznosítja. Nem keretezi a tulajdonos mindennapi életét s termővé tételében az emberi munkának korlátolt szerep jut. Az erdők teljes tulajdonára vonatkozó jogi érvelés tehát megoldól. A tulajdonos elé korlátokat lehet állítani, mint ahogy ezt már régen meg is tették erdővédelmi és fatermelési szempontokból. Elméletileg a továbbhaladásra is lehetőség nyílik.

A vadászok álláspontjuk védelmében gazdasági érveket is felsorakoztatnak. Nagy mértékben hozzájárulnak az ország húsellátásához — halljuk — sőt a külföldre szállított eleven és lőtt vad értékével még az exportmérleget is feljavítják. Ráadásul, anyaggazdálkodás szempontjából ennek az árunak előállítási költsége jóformán semmibe sem kerül, olyan nyersanyagot fogyaszt, mely gazdátlan, vad fű. Érvelésükre a méltó választ nem turisták, hanem gazdák adják meg. Sajnos, az ő vélekedésük lesújtó. Össze kellene írni a vadkárokat és akkor kiszülne, hogy hány gyümölcsfát pusztít el a nyúl, melynek lelovása vagy törbeesése még bekerített helyeken is tilos. Mily pusztítást visznek véghez terményben, takarmányban a vadaskertekből időnként kitörő vaddisznók, szarvascsordák. A kisember részére megadott kártérítési jog, érvényesítésének nehézkes volta miatt, írott malaszt marad. Felvetik, egyáltalán összeegyeztethető-e a vadászati jog gyakorlása az intenzív mezőgazdálkodással és nem volna-e meggondolandó, hogy például a mezei nyulat, mezőgazdaságunk hírhedt kártevőjét az ország belső, gyümölcsstermelő övezetéből végleg ki ne irtsák. Nem a turista tehát a vadász igazi ellenlábasa, hanem az apró gazda, ki két keze munkájával kevés földjéből épp a legtöbbet akarja kihozni.

A vadászati szempontok háttérbe szorítása néha feltűnő eredményeket hoz. Megmutatja, hogy a területkihasználásnak tulajdonképpen külterjes eszköze, de sokszor egyúttal gátja a belterjessé válásnak is. Érdekes, hogy a Mátra nyaraló- és fürdőkultúrája nem keleti, enyhébb klímájú oldalán, hol hamarabb köszönt be a tavasz és jobban süt a nap, hanem a zordonabb nyugati és északi lejtőkön fejlődött ki. Kétségtelenül az építkezéseknek a hegyvidéken át létesült autópályát volt közvetlen megindítója, de ez a közút mindkét lejtőt egyformán átmetszi. Keleten azonban még ma is hatalmas drótkerítések meredeznek, ott az állam, illetőleg a közkezelésben levő Közművelődési Alapítvány gazdálkodik. Területén pedig csak vadásznak. Mátrafüred és Mátraháza kizárólag Gyöngyös város erdeiben épült fel. Ahol véget érnek a város tulajdonhatárai, ott vége a fürdőkultúrának, kezdődik újra a vadászat. Gyöngyös előrelátó és korszerű volt, hallgatott a turistáira, kik vezetőségében mindég nagy szerepet játszottak. Először áldozatot hozott a természetjárás pártfogásával, később ennek nagyszerű hasznát vette, végül pedig kitűnő példát mutatott vele. Eleinte nehézségekbe ütközött a Nagygalya tiszteletreméltó tulajdonosának meggyőzése is, pedig hajdan az egyetemiak menedékházépítése iránt nemes rokonszenvet mutatott.

Budapesttől közlekedési eszközökkel z—2 órányira valóságos turista-paradicsom terül el. Szelíd hegyek, bozontos erdők, néhol páratlan természeti szépségekkel (Rám-szakadék, Holdvilág-árok). A Pilis- és Börzsöny-hegységben járunk erre. Sajnos, e táj legnagyobb részén teljesen merev elutasításra találunk. Tilos és tilos! Az egy-két eltűrt, jelzett úton vasárnaponként valóságos népvándorlás bonyolódik le. Mindenki ide szorul. Visszatetsző látvány kedvező időjárású ünnepeken a különben példásan szabadnak hagyott fővárosi erdőségek rettenetes, szinte parkszerű zsúfoltsága is. Budapest közvetlen határáig felnyúló lezárt területek ide szorítják a tömegeket. Bírásolás terhe alatt tilalmasak a csíki hegyek (állami birtok), valamint a nagykovácsi uradalom is. Környékünk fejlődésének állja útját a tulajdonjognak ily egyoldalú, teljes kihasználása. A szentendre-visegrádi

koronauradalom erdeit pompásan kiépített autóút szeli át a kies Paprét érintésével. Ezt az utat gyalogosan sem szabad használni. De tilalmazott a hegyvonulat egész keleti szakasza, minden erdejével, kivéve a Tahiból és Bogdányból Szentlászlóra vezető erdei utat és ösvényt, amely azonban közforgalmi és nem turisztikai célt szolgál és céltudatosan elkerül minden jelentősebb turisztapontot. Ugyanennek az uradalomnak kerítései ott éktelenkednek Visegrád mögött és közvetlen a Horthy-telep, valamint Dömös mögött húzódnak tovább. A dunaparti nyaralóhelyek közül Leányfalut például teljesen elrekesztik az erdőjétől. Az uradalom példáján természetesen az új törvény értelmében közös igazgatása alá került csatlakozó területek is felbuzdultak már és hasonló szigorral őriztetik határaikat. Az ország legsűrűbben lakott központjában hatalmas lakatlan, elhagyott sáv keletkezik így. Érthető, ha ezek után nemcsak a turisták, hanem a fiirdőtelepek vendégei is erősen elégedetlenkednek a vadászat túlzásai miatt. Fenn a fejlesztésre kiszemelt Dobogókőn sem találunk rózsás helyzetet. Közvetlenül a telep központját tilalmak övezik. „Turistáknak a jelzett útról letérni tilos” — olvassuk lépten-nyomon. A vadregényes fekvésű Szőkepaták völgyét a kilátópontról végig lehet tekinteni, hiszen ott húzódik a Dobogókő lába előtt, de bejárása akadályokba ütközik. A Rám-szakadék helyét csak a távolból vagy a térképen lehet megállapítani, különben jön a kiutasítás és a bírság. A Mátra példáját ilyen keretek között nem lehet majd utánozni. Nem képzelhető el, hogy az erdők csendjére vágyó és ezért drága pénzét költő igényes városi vendég ezekbe a tilalmakba belenyugodjék. Inkább elmenekül, ez pedig a vállalkozás üzleti részét is kockázatosá teheti.

A turisták legszivesebben Budapest határától számított 50 kilométeren belül minden vadászatot megszüntetnének. De hogy hasonló körzetben a belépési tilalmakat revízió alá kell venni, az kétségtelen. A főváros milliós tömegei szabadlevegő-szükségletén segíteni kell. Felfrissülésükre nem elég az az aránylag csekély erdőterület, amelyet a város közigazgatási határain belül rendelkezésére tartanak. Turisták és vadászok konfliktusa tehát tömeg-egészségügyi problémává tárul szét. Levegőhöz, napfényhez, szabadsághoz kell juttatni a társasélet különben megszükkített és egészségtelen pántjai közt élő városi embereket. Ha pedig énekelnek, zajongnak, lármáznak az erdőkben, — bármennyire visszatetsző ez — akkor sem az embereket, hanem a vadakat és a kevesek kedvtelését kell visszaszorítani a főváros turisztikai határából. A megnyíló lehetőségek kihasználására történő ránevelés, valamint a közönség fegyelemhez szoktatása (turistarendőrség) már természetjáró szervező programm volna, amit ezek az egyesületek örömmel vállalnának.

E század elején, vagyis nemrég még teljes egyetértés uralkodott vadászok és turisták között. A legtöbb közbirtokossági erdőben ma sem akadályozzák meg a természetjárók vándorlását. Akkoriban, ha voltak tilos területek, ezek nem jelentettek feltétlen tilalmat, inkább csak jogokat deklaráltak és megóvták az erdőt igazi ellenségeitől, a falusi szegénység tervszerűtlenül irtó, suttyomban dolgozó baltájától és a csemeték közé hajtott barmaitól. Tudták, hogy a fegyelmezett turista nem árt semmit az erdőnek, tehát nyugodtan áteresztették rajta. A lövöldözésből származó életveszély különben is jelentéktelen, mert hiszen a vadász területének tilossá tételével úgysem nyer el büntetőjogi felelőtlenséget. A pestkörnyéki kirándulók rakoncátlan tömegei viszont, a tömeglélek vonzása centripetális természeténél fogva úgysem szédnek el az erdőkben, hanem a közkedvelt helyeket, kilátókat, menedékházakat lepik el jó sűrűn. Az egy-két önállóan bolyongó turista pedig nem zavarja a vadak nyugalma jobban, mint maguk a vadőrök ellenőrző útjaik alkalmával. Hogy a két tábor nem tárgyilagos, komoly ellentétek, csupán a helyzetből fakadó merevség és idegesség választja el, azt jól jellemzi

néhány eset. A Dunazug felett uralkodó Hegyestető remek kilátópontja Nagymaros fontos turistapontjává nőtt ki. Úgy látszik, a megindult nagy forgalom nem tetszett a vadászberlőknek, mert a területükön áthúzódó jelzett út használatát egyszerűen megtiltották. Az egyik turistaegyesület azonban kifogott rajtuk azzal, hogy a bérlet lejártakor ő vette ki a vadászati jogot, de azután rögtön albérletbe adta, természetesen a jelzett út szabadsága tiszteletben tartásának kikötésével. A vele szemben fekvő Nagyvillám körül hasonló helyzet alakult ki. Lehet tehát egyazon erdőben vadászni és hegymászó sportot űzni, csakhogy megértés kell hozzá. Sajnos, kölcsönös kifejlődésükre többé nem lehet várakozni, mert ellenkező irányba fejlődtek a viszonyok és így a kérdés rendezése ma már a közhatalom beavatkozását sürgeti. Budapest környékén a jelenlegi állapotokat soká fenntartani nem lehet. Ha mást nem, el kell terelni innen a vadászokat. Megnyíltak megnagyobbodott országunk periferiái, ott valóban korlátlanul űzhető ez az úri mesterség. Baj volna azonban, ha ide is drótkerítéseket és tilalomfákat vinnének ki. Ettől annál is inkább tartózkodni kell, mert — mint azt az egyik turistalap helyesen kifejtette—kint az országhatáron a menedékházak és a természetjárók forgalma óriási nemzeti küldetést tölt be, szinte a magyar kultúra kitolt végső őrszolgálatát látja d.

Egy kétségtelen. A tulajdonjog tisztelete megköveteli, hogy feleslegesen ne erőszakoskodjanak vele és hogy hozadékát ne csorbítsák. Vadászának tehát bátran tovább is, csak ne követeljenek kizárólagosságot, legyenek kötelesek eltérni bizonyos turistaforgalmat esetleg az engedélyadás kikérésének feltétele és megadásának kötelezettsége mellett. Ahol azonban fürdő- vagy nyaralóhely fejlesztésének tervei az erdőségek teljes megnyitását követelik és a tulajdonos nem találja meg elveszített jóvedelmét a meginduló építkezésekben, ott más módon kell kárpótlásáról gondoskodni. Engedjék át a fürdőadó egy részét, vagy kössék a belépést mérsékelt árú belépődíjhoz: Ajánljuk utóbbit azokon a helyeken, ahol úgylis hatalmas kerítések védik az erdő szélét.

A BUDAKÖRNYÉKI erdőben minden turista szomorú tapasztalatokra tesz szert. Mindenfelé kerítésekbe ütközik. Ha betéved ily zárt helyekre nem éppen udvarias módon „utasítják“ ki. Ha engedélyt kér, megtagadják azt arra hivatkozva, hogy a vadaskertben úgylis életveszélyes tartózkodnia. Elzárják a hegyvidék legszebb részeit. A tilalom láza áterjed a Börzsöny- és Vértés-hegységre is. Elkeseredetten néz végig a turista a csodás szépségű Dunazugon. Ott húzódik végig a kerítés az erdők szélén. Szomorú tapasztalatokkal tér vissza a fővárosba, hol azt hallja, hogy vannak ilyen tilos vadászterületek Kárpátalján is, sőt a görgényi havasok lezárását is tervbe vették. Sóvárogva gondoltehatátháború végére, mikor majd ismét megnyílnak a határok, nem kell többé megkezdeni túráról elkeseredetten visszafordulnia, mert a szomszédos osztrák tartomány a természet szépségeire áhítózó jámbor gyaloglók elöl soha sem rekeszti el csodás hegyeit. Így lesz a vadászok és turisták ellentétéből országos ügy. Az örvendetesen fellendült hazai vendégforgalmat: ezzel komoly veszedelem fenyegeti. A joggal külföldre kacsingató közönség jó része, amint lehet, fáképnél fogja hagyni és akkor kárba vész sok befektetés és ismét idegenbe vándorolnak olyan összegek, amelyeknek a hazai vendégforgalmat kellene táplálniok. Egyébként a külföldről Magyarországra érkező néhány gazdag vadász nem hoz helyettük komoly kárpótlást.

Eddig még nem számították ki, pedig a Mátra tapasztalatai alapján megtehetik, hogy mi a kizárólagosan űzött vadászat folytán elmaradó közhaszon. Vessük fel példaként, hány ember élne meg a fővárosból közlekedő eszközökkel egy óra alatt elérhető Papréten, ha ott szállók, nyaralók létesül-

nének. Mennyi kereset származnék abból, ha a szabad erdőkben megkísérelnék aljnövényzetként gyógynövényeket rendszeresen termelni és, ha az erdővédelem szempontjának szem előtt tartása mellett tehenészeteket létesítenének a tisztások körül. Szinte egy fűszál sem menne veszendőbe. Egyúttal jelentené az erdők gazdálkodásának belterjessé válását, valamint az ország mesterségesen lakatlannak fenntartott vidékeinek viszonylagos benépesítését is.

E tervek távoliak ugyan, de arra hivatkoznak, hogy az úttörő turista-bakancsok nyomán sokszor jólét fakad.

CSEPREGI HORVÁTH JÁNOS